

Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi /
Journal of Divinity Faculty of Bayburt University
e-ISSN 2630-595X
Sayı: 16 2022/2 - Aralık

JEAN BAUDRILLARD VE TOPLUMSALIN SONU

Jean Baudrillard and End of Society

Fatmanur DİKMEN

Arş. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din
Sosyolojisi Ana Bilim Dalı.
Zonguldak / Türkiye
Research Assistant Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Faculty of Divinity,
Department of Sociology of Religion.
Zonguldak / Turkey
fnur227@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-9399-8831

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 30 Eylül / 30 September 2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 15 Kasım / 15 November 2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Fatmanur Dikmen, "Jean Baudrillard ve Toplumsalın Sonu",
Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16 (Kış 2022): 37-48

DOI: 10.47098/bayburt-ilahiyat.1182527

Öz

Bu çalışma, Fransız düşüncesinde önemli bir yere sahip olan ve özellikle *Simülasyon Kuramı* ile bilinen Jean Baudrillard'ın postmodernizm tartışmalarına katkıda bulunduğu toplumsala dair görüşleriyle ilgilidir. Baudrillard'a göre artık kitleler birer kütle halini almaktadır ve bir yığın olarak kitleler, her türlü devrim inancından mahrum edilmişlerdir. İçinde yaşadığı dönemi postmodernleşme olarak okuyan Baudrillard, hakikat ile sanal arasındaki ayrımın ortadan kalktığı andan itibaren tüm değerlerin ve hakikate dair olan inancın da ortadan kalktığını ve böylece toplumsalı oluşturan temel öğelerin de yok olduğunu düşünmektedir. Gerçeğin/hakikatin ortadan kalkması ve sanalın tahkim edici baskısıyla birlikte simülasyon dünyasına adım atılmıştır. Gerçek de böylesi bir dünyada yerini hipergerçekliğe bırakmıştır. Görüşlerini bu vecihten oluşturan Baudrillard'ın toplumsala bakışındaki yeniliğin mahiyeti oldukça sorunlu bir alanı işaret etmektedir. Nitekim, Baudrillard'ın radikalize etmiş olduğu bu konu, öncesinde farklı düşünürlerce farklı kavramsallaştırmalarla adlandırılmış olsa da bu denli radikal bir kavramsallaştırmadan bahsedilememektedir. Bu açıdan çalışmada Baudrillard'ın tüm bir düşünsel serencamından bahsetmek yerine, kendi eserlerinden hareketle toplumsala ve toplumsalın çözülüşüne dair yaptığı analizler sorunsallaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Çağdaş Fransız Düşüncesi, Jean Baudrillard, Toplum.

Abstract

This study is about Jean Baudrillard, who has an important place in French thought and is especially known for his Theory of Simulation, and his views on society that he contributed to the discussions on postmodernism. According to Baudrillard, the masses are now becoming a mass and as a mass, the masses have been deprived of any belief in revolution. Baudrillard, who reads the period he lives in as postmodernization, thinks that the moment the distinction between truth and virtual disappears, all values and the belief in truth also disappear, and thus the basic elements that make up the social disappear. With the disappearance of the real/truth and the reinforcing pressure of the virtual, a step has been taken into the world of simulation, and the real has been replaced by hyperreality in such a world. The nature of the innovation in Baudrillard's view of society, which forms his views from this perspective, points to a very problematic area. Even though this subject, which Baudrillard radicalized, has been named with different

conceptualizations by different thinkers before, such a radical conceptualization cannot be mentioned. In this respect, instead of talking about Baudrillard's entire intellectual journey, this study will problematize his analyses of the social and its dissolution based on his works.

Keywords: Sociology, Modern French Thought, Jean Baudrillard, Society.

Giriş

Modern dönem ve sonrasında rasyonaliteye, ilerlemeye ve bilime duyulan inançla birlikte, toplumların daha müreffeh bir hayat yaşayacağı, mitik düşünceden arınacağı ve bilimsel gelişmelerin hayatı daha yaşanılır kılacağı inancının hasıl olduğu söylenebilir. Fakat özellikle iki dünya savaşı, atom bombası ve Nazizm tecrübesinin yaşanmasıyla birlikte moderniteye duyulan inanç sorgulanmaya başlanmıştır. Nitekim Adorno ve Horkheimer'ın *Aydınlanmanın Diyalektiği* adlı eserinde ele aldığı bu sorgulama, modernitenin bir krizde olup olmadığı sorusunu tekrar gündeme taşımıştır.¹

Bu krizin derinleşmesi ve sosyo-kültürel alandaki değişimlere ek olarak teknolojinin hızla yaygınlaşması sonucu toplumsal alanda oldukça köklü değişimler de meydana gelmiştir. Batı toplumunda daha fazlaca görünür olan bu teknolojik gelişmelerle birlikte yeni iletişim araçları da toplumsal alanın hızlıca değişimine zemin hazırlamıştır. Bilginin gelişmiş toplumlardaki durumunu incelemek adına Quebec Üniversitesi'ne bir rapor hazırlayan Jean François Lyotard, oluşan yeni durumu "Postmodern Durum" olarak okumaktadır.² Lyotard'a göre teknoloji, bilginin bizatihi kendisinde bir değişim yaratmakta ve böylece de yeni bir toplum tipi oluşmaktadır.

Bu yeni toplum tipini düşünsel serüvenin daha başından itibaren farklı bir okumaya tabi tutup sorunsallaştıran Baudrillard, öznenin merkezde olduğu bir düşünceden nesnenin başat bir rol oynadığı bir düşünceye doğru evrilmiştir. Ona göre nesne ayartıcı gücünü kullanarak özneyi ayartmakta ve özনে var olduğu zannedilen rasyonelliğini elinden almaktadır.³ Nitekim, Baudrillard, 1980 yılına değin, genel itibarla daha ziyade doktora tezi ile ilgili olan konuları sorunsallaştırmıştır. Örneğin Lefebvre ve Barthes etkisiyle

---

¹ Max Horkheimer - Theodor W. Adorno, *Aydınlanmanın Diyalektiği*, çev. Nihat Ülner - Elif Öztarhan Karadoğan (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2014).

² Jean François Lyotard, *Postmodern Durum*, çev. İsmet Birkan (Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2013).

³ Jean Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, çev. Oğuz Adanır - Aslı Karamollaoğlu (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 2011).

birlikte, toplumsal da özne merkezli değil de nesnel ve nesnel sistemi⁴ üzerinden okuyan Baudrillard, sonrasında nesnel sisteminin öznel üzerindeki rasyonel etkilerini incelediği ve toplumsal üretim perspektifinden değil de tüketim⁵ perspektifinden okuduğu başka bir aşamaya geçmiştir. Fakat 1980 yılında ders olarak sunduğu “Nihilizm Üzerine” adlı eserinde, toplumsalın yeni bir yöne doğru evrildiğini ve bunun da postmodernleşme olduğunu söyleyen Baudrillard, bu çağın sorumluluğunu üzerine aldığı ve onu çözümlenmeye çalıştığını söylemektedir.⁶

Düşüncesindeki bir kırılma anına tekabül eden bu andan sonra Baudrillard, tarihsel ve toplumsal olarak yeni bir evreye girdiğimizi kabul eder ve bu olguyu da Simülasyon kuramı üzerinden okumaya girişir. Ona göre simülakr “bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm, simüle etmek, gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmak” iken, simülasyonsa “bir araç, bir makine bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bir bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesi” gibi anlamlara gelmektedir.⁷

Simülasyon kuramı ile Baudrillard’ın amaçladığı şey, Batı düşüncesi ile bir hesaplaşmaya girişmek ve oluşan yeni dönemin çözümlemesini yapmaktır. Batı’nın modern dönem sonrasında kendiyile diğer toplumlar arasına koymuş olduğu sınıırın yapaylığının farkında olan Baudrillard, bu açıdan simülasyon kuramı ile birlikte Batı toplumlarının bütün değerleriyle birlikte çökmekte olduğunu düşünmektedir. Hakikat/gerçek ile sanal olanın arasındaki ayrımın ortadan kalktığı yeni bir döneme girildiğini düşünen Baudrillard, bundan toplumsalın da beri olamayacağını düşünmekte ve oluşan yeni toplumu bu vecihten incelemektedir.

Nitekim Baudrillard simülasyon kuramı ile birlikte, günümüzde bilgisayarlaşma, bilgi-işlem, medya, sibernetik, denetim sistemleri ve toplumun simülasyon kodlar ve modeller aracılığıyla örgütlendiği ve üretim odaklı bir toplumdaki ziyade tüketim odaklı bir toplumsal düzlemde⁸ yaşadığımızı iddia eder ki bu toplumsal düzlemde toplumsala yer yoktur.

⁴ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, 24 vd.

⁵ Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, çev. Hazal Deliceçaylı - Ferda Keskin (İstanbul: Ayrıntı, 2010).

⁶ Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010), 7.

⁷ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 7.

⁸ Steven Best - Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, çev. Mehmet Küçük (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011), 171.

Jean Baudrillard ve Toplumsalın Sonu Düşüncesi

Çağdaş Fransız düşüncesinde özneye dair yorumların oldukça merkezde olduğu bir zaman diliminde yaşamış olan Baudrillard, bu noktada öznelerden oluşan toplumsalın sonunun gelmiş olduğunu düşünür. Ona göre kitleler yeni teknolojiler, medya, politika, vb. araçlarla birer “kütleye” dönüştürülmüştür. Baudrillard, bu konuyu bütünlüklü bir halde “Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu” adlı eserinde incelemiştir. 1978 yılında yayınlanan bu kitapta Baudrillard, kitle, medya, terörizm, özne, nesne ve anlam konuları üzerine yoğunlaşır.

Baudrillard döneminin Fransa’sında -özellikle de entelektüel manadaki Fransa’da- toplumsal, kitleler ya da topluma dair çalışmaların oldukça yoğun olduğu söylenebilir. Örneğin Baudrillard’ı da oldukça etkileyen kaynaklardan biri olarak görülebilecek olan Guy Debord’un *Gösteri Toplumu* adlı eseri buna örnek olarak verilebilir.⁹ Bunun yanı sıra Fransız düşüncesinin, Fransız toplumunda yaşanan yeni değişimlerle paralel bir şekilde bir değişim dönüşüm geçirdiği de vakidir. Nitekim Best ve Kellner şöyle söylemektedir:

“Roland Barthes, kitle kültürünün yeni toplumsal şekillenimi, yeni tüketim toplumunun ihtiyaç duyduğu propagandayı sağlayan ‘mitolojiler’ yoluyla doğallaştırma ve idealleştirme yollarını eleştirel bir tarzda inceden inceye analiz etti; Guy Debord yeni imaj, gösteri ve meta kültürüne, yatıştırıcı ve ket vurucu etkilerinden ötürü saldırdı ve ‘gösteri toplumunun’ süregiden yabancılaşma ve baskı altında tutma gerçekliğini maskeleyişini iddia etti; Baudrillard tüketim toplumunun yapılarını, kodlarını ve pratiklerini analiz etti; ve Henri Lefebvre, gündelik hayattaki dönüşümlerin, yeni tahakküm tarzlarını bürokrasilerin ve tüketim kapitalizminin hizmetine sunduğunu savundu.”¹⁰

Görüldüğü üzere Baudrillard’ın toplumsala dair savunduğu düşüncelerin bir anda ve kendiliğinden neşet etmediği, kendi düşüncesini oluşturuncaya değin, çağdaş Fransız düşüncesi ve toplumunda oldukça yoğun değişim ve dönüşümler meydana gelmektedir. Baudrillard düşüncesinin izlekleri takip edilmek istendiğinde karşımıza ilk olarak Marksizm ve varoluşçuluk çıkmaktadır. Özellikle Marksizmle büyük bir hesaplaşma içerisine giren Baudrillard, Marksizmin de modern dönemin büyük anlatıları içinde kaldığını fark etmiş ve böylece Marksizm’den bir kopuş yaşamıştır. Bu değişim ve dönüşümleri açıklayabilmek adına

⁹ Guy Debord, *Gösteri Toplumu*, çev. Ayşen Ekmekçi - Okşan Taşkent (İstanbul: Ayrıntı, 2006).

¹⁰ Best - Kellner, *Postmodern Teori*, 39.

Baudrillard'ın devreye sokmuş olduğu düşünce simülasyon kuramıdır. Baudrillard, simülasyon kuramıyla birlikte yeni bir döneme girildiğini işaret eder ki bu yeni dönemi de postmodernleşme veçhinden okur. Ona göre postmodern toplumun bariz özellikleri; yeni kitle iletişim araçları tarafından kurulması, tüketimi temele alması, hipergerçeklik üzerine kurulu olması ve fraktal düzene yaklaşmasıdır.¹¹ Nitekim ona göre gerçeğin ötesine geçen hipergerçeklik toplumunda kitleler artık büyümek yerine birer ur haline dönüşmekte, kendini dizayn edecek ilke ve değerlerden yoksul kalmakta ve niteliksiz bir büyüme halindedir.¹²

Toplumsala dair yapılan çalışma ve araştırmalar daha çok kitle psikolojisi, toplumun mahiyeti ya da toplumun yönetilmesi veya yönlendirilmesi iken, Baudrillard toplumsalın sonunun geldiğini düşünmektedir. Geçmişte, sermayenin meta ürettiği dönemde tüketim kendiliğinden gerçekleşirken, bugün artık kapitalizmle birlikte hem malın hem de tüketimin üretilmesi gerekmektedir. Bu da kaçınılmaz olarak toplumsalın da üretilmesini kapsamaktadır. Bunun sonucunda ise mevcut iktidarlar çeşitli anlamlar üreterek bu serüveni bir süre daha devam ettirebilmişlerdir. Tüm devrimci hareketler anlam üretme çabasıdadırlar, fakat bugün üzerinde durulması gereken asıl mesele anlam üretimi talebidir.¹³

Baudrillard'a göre toplumsalın sonrasında ortaya çıkan şey kitledir. Kitle, toplumsalın aşılması sonucunda ortaya çıkan, toplumsaldan daha çok toplumsala benzeyen ve toplumsalın kendinden geçmiş bir haline benzeyen bir şeydir.¹⁴ Ona göre toplumsalın sonu olarak kitle, hiçbir zaman özgürleşmek istememiştir, dahası kitleler isteseler dahi özgürleşme ediminden pay alamazlar.

Modernizmin yarattığı çoğul birlikteliğin içinde eridiği düşünülen toplumsal, postmodern dönemle birlikte hızlı bir çözülme sürecine girmiştir. Ona göre toplumsala dair her çağrı toplumlar tarafından anında emilip yutulmakta ve hayat hiçbir şey olmamış gibi devam etmektedir. Kitle her zaman sessiz ya da tepkisiz kalarak en büyük gücünü kullanmaktadır.¹⁵ Kitle ya da toplumsal, akademisyenlerin ve siyasilerin her türlü teorilerine,

¹¹ Munther Mohd. Habib, "Culture and Consumerism in Jean Baudrillard: A Postmodern Perspective", *Asian Social Science* 14/9 (30 Ağustos 2018), 43.

¹² Jean Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, çev. Işık Ergüden (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 36.

¹³ Jean Baudrillard, *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu Batı yayınları, 2006), 31.

¹⁴ Jean Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, çev. Oğuz Adanır (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011), 11-12.

¹⁵ Baudrillard, *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 11.

pratiklerine, söylem ya da kanunlarına karşı kendisinden taviz vermeyen bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

Denilebilir ki toplumsalın tüm gücü moderne aittir, yani “burada ve şu anda”dadır. Geçmişte toplumların yapmış olduğu ya da gelecekte toplumların yazabileceği bir tarihin olmadığından bahseden Baudrillard¹⁶, toplumsalın sahip olduğu bu emme ve nötrleme kabiliyetini kitlenin en büyük başarısı olarak görür. Kitleler, kendilerine ne oldukları söylendiği ana kadar kendilerinin mahiyetini bilmekte zorlanır ve bu görev de sosyolojiye aittir. Fakat kitlenin mahiyetini tam olarak kavrayabilmek için sosyolojinin kitle için söylediğinin tam tersini anlamak zorundayızdır. Çünkü sosyoloji, toplumsalın ve katmanlarının yayılması görevini üstlenmiştir.¹⁷ Kapitalizmin maddesel manada “artık değer” olarak baktığı ve tavsif ettiği insanlar topluluğunu tavzih eden Baudrillard, toplumsalın sonunun neden geldiğini şöyle açıklamaktadır:

“Anlamı dolandırma olanaksızlığına karşı verilebilecek en iyi yanıt Tanrı örneğidir. Kitleler her zaman Tanrı düşüncesi yerine bir Tanrı imgesini yeğlemişlerdir. Çünkü Tanrı düşüncesi hiçbir zaman için resmi bir din kurumu olan Kilise’nin dışına çıkamamıştır. Bunu ne günah ne de bireysel kurtuluş umudu gerçekleştirebilmiştir. Tanrı’dan, kitlelere şehit ve aziz masalları, kıyamet günü ve ölüm dansı hikâyesi, büyücülük, kiliselerdeki gösteri ve törenlerden başka bir şey kalmamıştır. Çünkü kitlelerde ritüelin içkinliği vardır. Kitleler putperest doğmuş ve putperest kalmışlardır”¹⁸

Modern dönemden bu yana kitleler için önemli ve asıl olan şey anlam değil gösteridir. İçeriklerin anlamı ne kadar dolu olursa olsun, kitleler bu içeriklerin içini hemen boşaltmakta ve bunun yerine gösteriyi koymaktadır. Siyasi alanda ise, siyasetçiler tüm teknolojik ve kitle iletişim araçlarıyla kitleleri yönlendirdiğini düşündüğü sırada kitleler dengesizleştirme ve etkisizleştirme oyununu oynayarak bu manipüle etmeden anında kaçmaktadırlar. Baudrillard’a göre toplumsal olan ile politik olanın arasındaki ayrım gittikçe kapanmaktadır. Politika da tıpkı toplumsal gibi, Rönesans döneminde din ve kilisenin etkisinden kurtularak, Makyavel’in de aracılığıyla, hiçbir gerçekliğe tekabül etmeyen göstergeler ve strateji olmuştur. Modern dönemden miras kalan Makyavelist sistemin ahlaksızlığı ve edepsizliği hala geçerlidir. Çünkü bu sistemde politikanın araç olarak kullanılması bir sahtekârlık değildir, asıl sahtekârlık olan bu politikadaki

---

¹⁶ Baudrillard, *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 12.

¹⁷ Baudrillard, *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 13.

¹⁸ Baudrillard, *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 14.

amaçların ahlaksızlığının gizlenmeye çalışılmasıdır.¹⁹ Özellikle XVIII. yüzyıldan sonra toplumsal, politik alanın içinde erimeye başlamış ve böylelikle aradaki farklar gittikçe görünür olmaktan uzaklaşmıştır.

Baudrillard, kitlelerin hiçbir biçimde ne geleneksel ne de genel manada pratik ve teoriye indirgenemez bir hal aldığını ve kitlelerin artık edilgin ya da vahşi doğallık arasında bir yerde durduğunu ifade eder.²⁰ Ona göre kitle bir terim olarak asla bir kavram olamaz, fakat sosyoloji kitlenin bu kavram olmama halini, incelikle bir üst seviyeye taşıyarak, kitlenin daha özel bir tanımını yapmakta ve kitleleri meslek, sınıf, kültürel statü gibi kavramlarla anlamaya çalışmaktadır.²¹ Baudrillard bu noktada Ortega y Gasset'in açıklamalarına benzer bir açıklama sunmuştur. Ortega y Gasset'de sosyolojinin imkânını sorguladığı derslerinde, sosyolojinin kurucuları olarak işaret edilen Comte, Spencer'ın ve ayrıca Bergson'un eserlerinde toplum kavramının ne olduğuna dair açıklamaların olmadığına vurgu yapar. Ortega bu konuda "Toplumbilim kitapları toplumsal diye neye dendiği, toplumun ne olduğu konusunda insana hiçbir şey söylemiyorlar. Dahası var, bize toplumsallığın ne olduğuna, toplumun ne olduğuna ilişkin belirgin bir kavram sunamayışları bir yana, o kitapları okudukça yazarlarının –toplumbilimci efendilerin- toplumsal olayı oluşturan temel olguları kendi kendilerine de açıklamak için birazcık olsun ciddi bir gayret harcamadıklarını görüyoruz."²² diyerek toplumun ne olduğuna dair açıklama çabasının olmamasına vurgu yapar. Baudrillard da bu konuda Ortega'ya katılarak "kitle terimini özgülleştirmeye kalkmak gerçekten de bir saçmalaktır –bu, anlamı olmayana bir anlam vermeye çalışmak gibi bir şeydir."²³ demiştir.

Toplumsalın anlaşılması için "Beaubourg Etkisi" adlı makalesi oldukça önemli olan Baudrillard, burada bir sanat merkezini günümüz postmodern dünyasını anlama noktasında oldukça önemli görür ve sanat merkezlerinin, toplumsalı eğitici bir yanının olduğunu düşünmekten çok, toplumsalın bu tür yerleri kendi kurallarıyla yerle bir ettiğini düşünür. Eskiden müzelerin kültürel hafıza için oldukça önemli olduğunu, ancak günümüzdeyse bu tür yerlerin daha çok birer depo haline dönüştüğünü ifade eden Baudrillard, günümüz dünyasında karşımıza çıkan uzun kuyrukların, trafiğin, yoğunlaşmaların bir şekilde kitle üretimine neden olduğunu

¹⁹ Baudrillard, a.g.e., s. 22-23

²⁰ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 12.

²¹ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 13.

²² José Ortega Y. Gasset, *İnsan ve "Herkes"*, çev. Neyyire Gül Işık (İstanbul: Metis Yayınları, 2007), 31.

²³ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 13 vd.

düşünür. Onun için kitle toplumsalın fokur fokur kaynayıp, devamlı olarak bir simülasyon süreci tarafından yutulan ve giderek yoğunlaşan bir görünüm arz eden bir şeydir.²⁴

İçeriği her ne türden olursa olsun asıl niyetin anlam(lar) üretme yoluyla kitleleri boyunduruk altına alma olduğunu düşünen Baudrillard, kitlelerin bu türden eğitici ya da başka herhangi bir akılcı ve eğitici iletişim bombardımanına tepkisizlikle karşılık verdiğini düşünmektedir. Bu yüzden örgütlenmenin, kolektif bir bilince sahip olmanın ya da bir toplumsala ait olmanın artık mümkün olmadığını söylememiz mümkündür. Kitlelerin artık her zaman için bir gösteri istediğini, onların esasında istedikleri şeyin bir gösteri olması kaydıyla tüm içeriklere tapındıklarını düşünür.²⁵ Kitlelerin artık ona göre anlamla hiçbir işi yoktur. Kitleler açısından önemli olan şey görüntülerin, imajların ve nesnelere her yerde dolaştığı içeriklerin bolluğudur. Bu içerik bolluğunu sağlama noktasında en önemli olan araçlar ise yeni dönemle birlikte ortaya çıkan medya, televizyon vb. şeylerdir. Anlamın ortadan kalkmasıyla her şeyin anlam yüklü olduğuna inandırılmaya çalışılan kitleler bu noktada medya yoluyla her şeyde bir anlam aramak yerine oldukça rahat bir şekilde her şeye kayıtsız kalmaktadırlar. Örneğin kitleler, aynı anda hem bir futbol maçını hem de bir savaşı, artık yeni teknolojiler sayesinde aynı anda seyredebilmektedirler. Bu açıdan kitlelerin duygularının da karmakarışık bir hal aldığını söyleyebiliriz. Kitleler neye sevineceklerini ya da ağlayacaklarını şaşırılmış durumda olduklarından artık televizyonda gösterilen dizilerde hangi tepkiyi vereceğimiz bize önceden haber verilmektedir.

Önceki zaman dilimlerinde her ne kadar kitlelerin sessizliğinden ya da uysallaştırılmasından söz edilse de günümüzde kitleler sessizlikten ziyade bir bulaşma ile anılmaktadır. Kitleleri harekete geçirci gücün kopma değil bulaşma olduğunu düşünen Baudrillard, kitlelerin her şeyi belirsizleştirme oyunu oynadığını, böylelikle de kendilerini yönettiğini sanan her şeyden belli ölçüde intikam aldığını söyler. Ona göre kitleler ideolojilerden arındırılmak istenmiş, fakat aslında kitleler bütün görüntüleri bütünselliğinden kopartmış ve de politikanın yalın hakikatiyle dalga geçmektedirler.²⁶

Madan Sarup, Baudrillard'ın kitleler hakkındaki görüşleri için "Baudrillard'ın yazılarında kitleler, yani sessiz çoğunluklar metaları, televizyonu, sporu, siyaseti; geleneksel siyaset ile sınıf savaşımını miadı

---

²⁴ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 102-103.

²⁵ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 17.

²⁶ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, 44.

dolmuş gösteren topluca üretilmiş bütün o taklitçeleri (simülakları) edilgen olarak tüketmektedirler. Baudrillard'ın gözünde bir tüketme kültürü çağı, bir tüketici kültürü çağıdır bu, yürürlükteki tam anlamıyla etkili bir postmodern kültürdür: geleneksel ayrılıklar ile hiyerarşiler çökmüş, çok kültürlülük olurlanarak tanınmıştır; yere göğe sığdıramayan kitsch, popülerlik, farklılık aralıksız alkışlanıp kutlanır olmuştur.”²⁷ diyerek Baudrillard'ın postmodern dönemdeki kitlelere bakışını sunmuştur.

Baudrillard, toplumsalın sonuna dair yaptığı açıklamalarında oldukça karamsar bir tablo çizerken bunun nedeni, insanın bir ilerleme değil bir alçalma göstermesi ve var olan ahlaki düzlemden daha aşağıya doğru bir yol almasıdır. Nietzscheci damardan oldukça beslenen Baudrillard bunun üst-insana doğru bir yolculuk olmadığını, tam aksine insanın ve dolayısıyla toplumsalın silinmesi anlamına geldiğini söylemektedir:

“O halde insan ve insan dışının sınırları giderek siliniyor; üst insanlığa ya da değerlerin dönüşümüne doğru değil; alt-insanlığa, insanlık ötesine, türün kendi simgesel niteliklerinin yok olmasına yöneliyor bu süreç. Nihai olarak Nietzsche'yi haklı çıkaracak; Nietzsche, kendi ellerine teslim edilmiş insan türünün kendini kopyalamaktan ya da yok etmekten başka bir şey yapamayacağını söylüyordu.”²⁸

Sonuç

Yeni teknolojik gelişmelerle birlikte bilginin alımlanmasının değiştiği yerde bilgiyi alımlayanın da bir değişim ve dönüşüm geçireceğinin farkında olan Baudrillard, bu açıdan toplumsal bazda devrim istenciyle mündemiç olan toplumsalın artık bu tür devrim istenci içerisinde olmadığını, kitle iletişim araçları sayesinde dilediği anda dilediği yerde olabildiğini düşünmektedir. Ona göre *burada* ve *şu anda* olmak denilen olgu ortadan kalktığından kitleyi oluşturan temel yapılar postmodernleşme ile birlikte ortadan kalkmış ve böylece simülakr düzeninin en radikal dönemine girilmiştir.

Her türlü anlam ve hakikat istencinin karşısında yer alan simülasyon evreninde anlam ve hakikatin karşısında yer alan sanal ve sahte, toplumsalın da kendini imha etmiştir. Çünkü Baudrillard'a göre kitleler artık varmışçasına hareket edilmekte ve bu açıdan kendi tabiriyle anket, röportaj vb. şeylerle daimî bir şekilde sondajlanmaktadır.

²⁷ Madan Sarup, *Post - Yapısalcılık ve Postmodernizm*, çev. Abdülbaki Güçlü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2004), 234.

²⁸ Jean Baudrillard, *İmkânsız Takas*, çev. Ayşegül Sönmezay (İstanbul: Ayrıntı, 2012), 39.

Anti hümanist bir itkiyle öznenin sonunun geldiğini düşünen Baudrillard, anlam ve hakikat kaybıyla birlikte toplumun ve toplumsalın da sonunun geldiğini düşünmektedir, nitekim toplumsalı oluşturan temel yapı çöktüğü andan itibaren toplumsal da çökmeye mahkûmdur.

Kaynakça

- Baudrillard, Jean. *Çaresiz Stratejiler*. çev. Oğuz Adanır. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.
- Baudrillard, Jean. *İmkânsız Takas*. çev. Ayşegül Sönmezay. İstanbul: Ayrıntı, 2012.
- Baudrillard, Jean. *Kötülüğün Şeffaflığı*. çev. Işık Ergüden. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.
- Baudrillard, Jean. *Nesnel Sistem*. çev. Oğuz Adanır - Aslı Karamollaoğlu. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 2011.
- Baudrillard, Jean. *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı yayınları, 2006.
- Baudrillard, Jean. *Simülakrlar Ve Simülasyon*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010.
- Baudrillard, Jean. *Tüketim Toplumu*. çev. Hazal Deliceçaylı - Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı, 2010.
- Best, Steven - Kellner, Douglas. *Postmodern Teori*. çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Debord, Guy. *Gösteri Toplumu*. çev. Ayşen Ekmekçi - Okşan Taşkent. İstanbul: Ayrıntı, 2006.
- Habib, Munther Mohd. "Culture and Consumerism in Jean Baudrillard: A Postmodern Perspective". *Asian Social Science* 14/9 (30 Ağustos 2018), 43. <https://doi.org/10.5539/ass.v14n9p43>
- Horkheimer, Max - Adorno, Theodor W. *Aydınlanmanın Diyalektiği*. çev. Nihat Ülner - Elif Öztarhan Karadoğan. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2014.
- Lyotard, Jean François. *Postmodern Durum*. çev. İsmet Birkan. Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2013.
- Ortega Y. Gasset, José. *İnsan ve "Herkes"*. çev. Neyyire Gül Işık. İstanbul: Metis Yayınları, 2007.
- Sarup, Madan. *Post - Yapısalcılık Ve Postmodernizm*. çev. Abdülbaki Güçlü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2. bs., 2004.